

POSTANOWIENIE

19 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

na posiedzeniu niejawnym 19 lipca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. R. i J. R.1
przeciwko Bank w W. Oddział w Polsce
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank w W. Oddział w Polsce
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 19 czerwca 2023 r., I ACa 1734/22,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

2) zasądza od Bank w W. Oddziału w Polsce na rzecz J. R. i J.R.1 kwotę 2 700 (dwa tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia pozwanej do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 19 czerwca 2023 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, w sprawie z powództwa J. R. i J. R.1 przeciwko Bank w W. o zapłatę, na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 29 września 2022 r. zmienił zaskarżony wyrok w punkcie 1. w ten sposób, że w miejsce zasądzenia kwoty w nim wskazanej łącznie na rzecz obojga powodów zasądza od Bank w W.

na rzecz J. R. i J. R.1 kwoty po 56 385,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres od 26 marca 2022 r. do 27 lutego 2023 r. na rzecz każdego z nich, oddala powództwo o zapłatę odsetek od kwot zasądzonych za okres od 21 listopada 2018 r. do 25 marca 2022 r. i za okres od 28 lutego 2023 r. do dnia zapłaty oraz zastrzega, że zapłata tych kwot J. R. i J. R.1 przez Bank w W. nastąpi za jednoczesnym zaofiarowaniem pozwanej przez powodów kwoty 950 000 zł (pkt I wyroku), oddalił apelację w pozostałej części (pkt II wyroku) oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 2025 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt III wyroku).

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu II instancji, zaskarżając go części: zmieniającej wyrok Sądu I instancji w punkcie pierwszym częściowo w ten sposób, że w miejsce zasądzenia kwoty w nim wskazanej łącznie na rzecz obojga powodów zasądzone od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 56 385,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres od 26 marca 2022 r. do 27 lutego 2023 r. (tj. w zakresie części punktu I wyroku Sądu II instancji), oddalającej apelację pozwanej w pozostałej części (tj. w zakresie punktu II wyroku Sądu II instancji) oraz zasądzającej od pozwanej na rzecz powodów kwoty po 2025 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

W skardze kasacyjnej pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części jak również uchylenie w całości wyroku Sądu I instancji i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa także w pozostałej części oraz zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części jak również uchylenie wyroku Sądu I instancji w całości oraz o przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania; ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części oraz o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji. Ponadto, pozwana wniosła o zasądzenie od powodów na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwana wskazała na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE z 1993 r., L 95, s. 29; dalej jako „dyrektywa 93/13”), art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 65 k.c., art. 354 k.c., art. 358 § 2 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. oraz art. 69 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. 2023 poz. 2488, dalej jako „pr. bank.”).

Ponadto pozwana wskazała, że w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne:

a) związane z wykładnią art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 oraz art. 385² § 2 k.c. w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13 stanowiącym, że „Państwa Członkowskie powinny zapewnić, aby nieuczciwe warunki nie były zamieszczane w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami oraz, jeżeli jednak takie warunki zostają w nich zawarte, aby nie były one wiążące dla konsumenta, oraz zagwarantować, żeby umowa obowiązywała strony zgodnie z zawartymi w niej postanowieniami, pod warunkiem że po wyłączeniu z umowy nieuczciwych warunków może ona nadal obowiązywać”, sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany kursem waluty obcej klauzul spreadowych nieokreślających głównego przedmiotu umowy, za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne, prawidłowym jest przyjęcie nieważności całej umowy, skoro klauzule ryzyka walutowego, określające - zgodnie z jednolitym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej - główny przedmiot tej umowy, nie stanowią niedozwolonych (nieuczciwych) warunków umownych;

b) związane z wykładnią art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 93/13, sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, czy w przypadku uznania w wyniku kontroli incydentalnej obecnych w umowie o kredyt indeksowany do waluty obcej

klauzul odnoszących się do indeksacji kredytu kursem waluty obcej za niedozwolone (nieuczciwe) warunki umowne i w konsekwencji przyjęcia upadku umowy jako konsekwencji wyeliminowania z niej mechanizmu indeksacji, kierując się zasadą utrzymania umowy w mocy oraz mając na uwadze postulat przywrócenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w przypadku braku nieuczciwych warunków umownych, prawidłowe jest odwołanie się, jako do podstawy dla określenia oprocentowania zobowiązań kredytowych wyrażonych w walucie polskiej, do stawki referencyjnej WIBOR, skoro w umowie wiążącej strony stawka ta występuje i jest ona definiowana jako odnosząca się do kredytów nieindeksowanych, wyrażonych w walucie polskiej;

c) związane z wykładnią art. 69 ust. 3 pr. bank, sprowadzające się do odpowiedzi na pytanie, czy wobec umożliwienia kredytobiorcom posiadającym kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska dokonywania spłaty rat kapitałowo-odsetkowych oraz dokonania przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w tej walucie na podstawie wyżej powołanego art. 69 ust. 3 pr. bank., wzięwszy pod uwagę aksjomat racjonalności krajowego ustawodawcy, uzasadnione jest przyjęcie, że kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której denominowany lub indeksowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu oraz zaspokojenia wierzyciela w osobie kredytodawcy, bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń bądź innych operacji walutowych wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej, niż waluta krajowa.

Powodowie złożyli odpowiedź na skargę kasacyjną, w której wnieśli o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego, według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Zgodnie z uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która z chwilą jej podjęcia uzyskała moc zasady prawnej stosownie do treści art. 87 § 1 zd. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r., poz. 622):

1. w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.
2. w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.
3. jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.
4. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy.
5. jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia.

Odpowiedzi sformułowane w punktach pierwszym i drugim uchwały determinują w szczególności ocenę wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do

rozpoznania w zakresie, w jakim pozwana powołuje się na przesłankę związaną z potrzebą wykładni przepisów wskazanych w punkcie IV.1 wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, które mają budzić poważne wątpliwości i wywoływać rozbieżności w orzecznictwie. Uzasadniając tę przesłankę pozwana podniosła, że Sąd Najwyższy powinien orzec, czy w razie stwierdzenia przez sąd w toku kontroli incydentalnej, że obecne w umowie kredytu hipotecznego odniesionego do waluty obcej klauzule dotyczące spreadów walutowych stanowią niedozwolone (nieuczciwe) postanowienia umowne, zachodzą podstawy do całkowitego pozbawienia takiej umowy kredytowej jej indeksowanego charakteru, a w konsekwencji do upadku umowy, czy też właściwym jest pozostawienie w mocy mechanizmu odniesienia kredytu do waluty obcej, jako objętej zgodnym zamiarem stron umowy, oraz czy w takim wypadku zasadne jest odwołanie się, w miejsce postanowienia bezskutecznego, do normy bezwzględnie obowiązującej wynikającej z art. 69 ust. 3 pr. bank., oświadczeń woli stron (art. 65 k.c.) bądź do dyspozytywnej normy przewidzianej w art. 358 § 2 k.c.

Sąd Najwyższy w przywołanej uchwale nie pozostawił wątpliwości co do tego, że po wyeliminowaniu z umowy abuzywnego postanowienia dotyczącego zasad ustalania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub zwyczajów, a w sytuacji braku możliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Niezależnie od powyższego, wniosek oparty na potrzebie wykładni przepisów prawnych, które mają budzić poważne wątpliwości i wywoływać rozbieżności w orzecznictwie sądów, został sformułowany wadliwie, gdyż w ramach jego uzasadnienia nie przywołano aktualnego orzecznictwa wskazującego na istnienie takich rozbieżności. Co więcej, nie zostało przywołane jakiegokolwiek orzecznictwo sądów powszechnych dotyczące problematyki wskazanej przez pozwaną.

Z kolei wskazanie różnych stanowisk prezentowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego, tak jak czyni to pozwana, nie stanowi o istnieniu rozbieżności, które uzasadniają przyjęcie skargi do rozpoznania, bowiem nie jest bezpośrednią funkcją

instytucji skargi kasacyjnej doprowadzenie do eliminacji ewentualnych rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, lecz w sprawach rozpoznawanych przez sądy powszechne. Skarga kasacyjna nie służy bowiem ujednoliceniu praktyki orzeczniczej i wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy, lecz wyjaśnieniu kierunku wykładni w orzecznictwie sądów powszechnych, co wynika z roli i ustrojowej pozycji Sądu Najwyższego oraz instrumentów, jakimi w tym zakresie dysponuje. Natomiast ewentualne rozbieżności w orzecznictwie samego Sądu Najwyższego nie tylko nie mogą stanowić podstawy uznania zasadności zarzutów skargi kasacyjnej, ale wręcz potwierdzają istnienie ram dopuszczalnej wykładni prawa przez sądy, o ile stanowisko Sądu Najwyższego nie znalazło jednoznacznego wyrazu w uchwale mającej moc zasady prawnej (w szczególności pełnego składu Sądu Najwyższego lub Izby), która jakkolwiek wiąże składy Sądu Najwyższego, to jednak niewątpliwie oddziałuje również na ocenę prawidłowości orzecznictwa innych sądów, nad którymi Sąd ten sprawuje nadzór orzeczniczy.

Sąd Najwyższy zwraca również uwagę, że pozwana nie przywołała bieżących na datę wniesienia skargi orzeczeń Sądu Najwyższego, lecz orzecznictwo z 2019 r. oraz lat wcześniejszych.

Odnosząc się do zagadnienia prawnego sformułowanego w punkcie IV.2, Sąd Najwyższy wskazuje, że zgodnie z aktualnym orzecznictwem klauzule kształtujące mechanizm indeksacji, zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej (denominowanego w walucie obcej), określają główne świadczenie kredytobiorcy (postanowienie SN z 11 kwietnia 2024 r., I CSK 1347/23). Przyjmuje się także, że bez abuzywnych klauzul przeliczeniowych (spreadowych) umowa kredytu indeksowanego nie może nadal obowiązywać, gdyż ich wyeliminowanie prowadzi do upadku klauzuli ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR (postanowienie SN z 25 kwietnia 2024 r., I CSK 1583/23).

Bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotówki na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko

walutowe), w ogóle nie mogą wyrzeć skutku (wyrok Sądu Najwyższego z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22). Właśnie dlatego w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadowej (wyroki SN: z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22; z 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22).

Potwierdzeniem przywołanej linii orzeczniczej jest uchwała z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w której Sąd Najwyższy przyjął, że po stwierdzeniu abuzywnego charakteru postanowienia dotyczącego ustalania sposobu określania kursu waluty obcej nie jest możliwe uzupełnienie powstałej luki innym sposobem określania kursu waluty obcej wynikającym z przepisów lub zwyczajów, co w konsekwencji prowadzi do upadku całej umowy. Sformułowane przez pozwaną zagadnienie prawne dotyczące w istocie możliwości rozdzielenia klauzuli spreadowej od klauzuli ryzyka walutowego zostało już w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozstrzygnięte na rzecz ścisłego powiązania tych klauzul.

Odnosząc się do zagadnienia prawnego, dotyczącego możliwości utrzymania umowy w mocy z przyjęciem jako podstawy dla oprocentowania kredytu wskaźnika WIBOR, Sąd Najwyższy wskazuje, że dotychczasowym orzecznictwie odrzucono już taką możliwość (np. wyrok SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22 oraz postanowienia: z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 2707/22 i z 2 czerwca 2023 r., I CSK 4115/22). Zagadnienie prawne sformułowane przez pozwaną zostało już zatem rozstrzygnięte.

W ramach zagadnienia prawnego zawartego w punkcie IV.4 petitum skargi pozwana sformułowała pytanie dotyczące tego, czy kredyty denominowane lub indeksowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami udzielonymi w złotych polskich, skoro dokonanie przez kredytobiorcę spłaty raty kapitałowo-odsetkowej albo dokonanie przedterminowej spłaty pełnej lub częściowej części kwoty kredytu bezpośrednio w walucie, do której indeksowany lub denominowany jest kredyt, prowadzi do skutecznego spełnienia świadczenia wynikającego ze stosunku zobowiązaniowego w postaci umowy kredytu oraz zaspokojenia wierzyciela (kredytodawcy) bez konieczności dokonywania jakichkolwiek przeliczeń

bądź innych operacji walutowych w odniesieniu do wpłacanych przez kredytobiorcę środków w walucie innej, niż waluta krajowa.

Odnosząc się w do powyższego zagadnienia, Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności wskazuje, że przedstawione przez pozwaną zagadnienie nie cechuje się nowością, gdyż w orzecznictwie Sądu Najwyższego już rozstrzygnięto, że kredyty indeksowane i denominowane do waluty innej niż waluta polska są kredytami złotowymi. W wyroku z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że na gruncie prawa polskiego można wyróżnić trzy rodzaje kredytów, w których w różnych rolach występuje waluta obca: indeksowany, denominowany i walutowy. W kredycie indeksowanym kwota kredytu jest podana w walucie krajowej i w tej walucie zostaje wypłacona, ale zostaje przeliczona na walutę obcą według klauzuli umownej opartej na kursie kupna tej waluty obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu. W kredycie denominowanym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, lecz zostaje wypłacona w walucie krajowej po przeliczeniu według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu. W obu przypadkach spłata kredytu następuje w walucie krajowej (niezależnie od tego, czy rata kredytu wyrażona jest w umowie w walucie polskiej czy obcej), przeliczanej po kursie obowiązującym w terminie płatności rat na walutę obcą, z zaliczeniem wpłat na poczet salda kredytu aż do wyczerpania kwoty, na którą został przeliczony z odsetkami. W kredycie walutowym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej i jego spłata również jest dokonywana w tej walucie. Tylko w tym ostatnim wypadku roszczenie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy opiewa na walutę obcą, tj. kredytobiorca może żądać od kredytodawcy wypłaty kwoty kredytu w walucie obcej. Spłata takiego kredytu także następuje w walucie obcej. W dwóch pozostałych wypadkach żądanie kredytobiorcy w stosunku do kredytodawcy dotyczy wyłącznie waluty krajowej, a waluta obca pełni w tych umowach tę samą, waloryzacyjną funkcję. Kredyty indeksowany i denominowany w walucie obcej różnią się między sobą wyłącznie sposobem wyrażenia owej waloryzacyjnej funkcji pełnionej przez walutę obcą. Nie są to jednak kredyty tożsame z walutowymi, nie tylko ze względu na brak roszczenia kredytobiorcy do kredytodawcy o wypłacenie mu środków w walucie obcej w kwocie oznaczonej w umowie, za czym nie idzie też obowiązek spłacana

rat kredytowych w walucie obcej, lecz raczej ze względu na inną funkcję pełnioną przez tę walutę w stosunku umownym, z czym pozostają w związku przyczyny zawarcia umowy, na gruncie art. 69 pr. bank. rozumiane jako cel kredytowania.

Niezależnie od powyższych, pozwana nie wskazała, jakie znaczenie dla niniejszej sprawy miałyby ewentualne rozstrzygnięcie sformułowanego przez nią zagadnienia prawnego (przy założeniu spełniania przez nie kryteriów ukształtowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego), co również przemawia za odmową przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na tej podstawie.

Konkludując, pozwana nie wykazała, aby w niniejszej sprawie zostały spełnione przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w postaci występowania zagadnień prawnych oraz potrzeby dokonania wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie.

Z przytoczonych względów należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn.: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[ał]